

EDUCACIÓ ARTÍSTICA EN MUSEUS I CENTRES D'ART I PROMOCIÓ CULTURAL
CURS 2006-07
PROF. CARLA PADRO
GRUP 10:00-12:00

Aquesta assignatura vol introduir alguns dels debats que s'articulen al voltant de l'educació artística, les museologies, les pedagogies emergents i el sistema de l'art. En tot moment es parteix de la base que els museus i centres d'art són institucions polítiques que produeixen i circulen certes formes de representar el significat museològic, d'establir relacions entre el visitant, el professional, l'organització expositiva, la programació educativa.

"Cabe tener en cuenta que la educación en los museos se constituye, por un lado, a partir de concepciones sobre la enseñanza y el aprendizaje, versiones sobre la producción del visitante en el museo, estrategias educativas en las salas, nociones sobre la posibilidad del museo y las narrativas que afirma, contrasta, contesta, explora y/o legitima. Estas no solo han son generadas desde esferas como patronatos, coleccionistas, direcciones, políticos, arquitectos, comisariado, etc. (Schubert, 1999), sino también desde la esfera social de profesionales con diferentes modos de comprender las tecnologías museológicas y desde campos académicos como los estudios culturales, la nueva museología o los estudios de consumo. Y desde fuerzas políticas concretadas en las formas de acceder a la profesión, en sus organismos, leyes de patrimonio y manuales." (Padró, 2006)

OBJECTIUS DE L'ASSIGNATURA

(Redactats en termes de coneixements, habilitats, destreses)

- Dotar l'alumnat d'un bagatge conceptual que els possibiliti contextualitzar i interpretar social i històricament les tendències que configuren les diferents concepcions al voltant de l'educació artística en museus i centres d'art.
- Problematitzar conceptes vinculats a la museologia i a l'educació artística en museus que han esdevingut dominants com ara museu reverencial, museu consum, didacta, monitora, visitant turista, consumidor, etc

- Aprendre a cercar estratègies i fonts que t'ajudin a detectar alguns dels temes que es discuteixen a classe i que es preparen amb els textos i visites adients.
- Aprendre a negociar i construir un treball en grup i a presentar-lo en format de discussió a la classe.
- Situar l'alumnat en diferents maneres d'organitzar, agrupar, arranjat i classificar els conceptes i també, d'establir relacions de complexitat. És a dir, en desmitificar la mirada unidireccional en pro d'una de relacional.
- Establir una dinàmica de treball que permeti als/les estudiants compartir i aprendre de les recerques dels companys/es.
- Fomentar l'hàbit de lectura i proporcionar les eines necessàries per a l'elaboració de documents (escrits o d'altres tipus) acadèmicament acceptables que estan relacionades amb el context.

METODOLOGIA

Mitjançant propostes regulars de petits exercicis i de presentacions, es fomenta el desenvolupament d'un procés d'aprenentatge continu, constant i independent.

A través dels debats, en petit i gran grup, i les posades en comú del exercicis proposats, s'estableixen dinàmiques de treball que estimulin un procés d'aprenentatge individual i compartit entre l'alumnat i el mateix docent. I es fomenta un aprenentatge compartit i cooperatiu.

Mitjançant la realització d'exercicis i la producció de representacions de manera regular durant el curs, es relaciona la teoria i la pràctica.

Tipologia d'activitats:

- Classe expositiva
- Debats
- Presentacions de l'alumnat
- Sortides
- Diari de camp

AVALUACIÓ

L'avaluació es realitza a partir d'una diversitat d'activitats que s'han de dur a terme de manera continuada al llarg del curs. Aquestes activitats estan pensades per donar compte de les múltiples facetes de l'aprenentatge i per recollir les diverses capacitats de l'alumnat. A l'inici de l'assignatura se l'informa dels criteris amb què se l'avaluarà perquè les tingui en compte en l'entrega o realització de cada activitat.

Participació activa a classe:

- Assistència regular a les sessions de classe
- Discussió articulada dels textos
- Intervencions pertinents en els debats
- Interès pel seguiment de les propostes de la professora
- Presentació dels treballs en grup a classe
- Presentació del treball final: Diccionari visual de 8 conceptes clau del curs.

QUIN ÉS EL TREBALL FINAL DE CURS?

Cartografies: Versions intempestives d'un cas expositiu. Es proposa que l'alumnat elabori per parelles, una cartografia d'una exposició artística. Es tracta d'arranjar una nova forma de visitar l'exposició i fer una proposta educativa disruptiva (que trenqui amb el discurs expositiu). Aquesta cartografia es presentarà a classe amb un power point i es presentarà a la professora acompanyat d'un text on s'expliquin les opcions discursives que es van optant en la seva configuració. . Aquesta activitat ha de tenir

- Un tema problema
- Una anàlisi institucional
- Una anàlisi expositiu (com el llenguatge emmarca l'arquitectura, el recorregut, el comportament dels visitants, les metàfores expositives, les absències del discurs
- Observacions de visitants
- Petites entrevistes a visitants i personal
- La teva posició personal des de la teva història
- El què el museu espera de tu
- Com construeix la subjectivitat (classe, gènere, sexualitat, raça, religió, etc.)

- Varies propostes d'acció educativa

OPCIÓ NO PRESENCIAL:

Un treball en format d'article per a publicar en una revista especialitzada (5-20 pàg.) que, a partir de la bibliografia, estudi un cas concret d'educació artística en algun museu del teu entorn. El treball ha de

Les notes

*Es consideren les implicacions i conseqüències ideològiques i polítiques de les posicions identificades. L'estudiant és capaç de situar i argumentar sòlidament la seva pròpia posició. **Excel·lent (9 – 10)***

*B- Es duu a terme un esforç per treballar des de les perspectives del curs i per utilitzar la bibliografia bàsica de forma correcta a l'hora d'aprofundir en les propostes. Es situen i contextualitzen adequadament les posicions i concepcions que subjacent als materials treballats. **Notable (7 – 8)***

*C- Es fa ús de la informació del curs per tal d'abordar el tema proposat: s'assenyalen els temes i posicions més evidents sense aprofundir-hi. **Aprovat (5 – 6)***

*D- Es parla a partir d'opinions personals, sense cap altre argument / No es fa ús de la informació del curs / Es copien indiscriminadament els articles llegits / El treball no compleix els requisits mínims exigibles en un treball acadèmic (ordenació, coherència en l'argumentació, bibliografia, presentació...). **Insuficient (3 – 4)***

BLOCS TEMÀTICS

Bloc 1. DIAGNÒSTIC INICIAL Un mapa compartit

El primer bloc sempre és una presa de contacte amb l'alumne i una forma d'ordenar i de compartir entre totes quins són els nostres mapes conceptuals i les nostres maneres de comprendre per què i per qui són interessants els museus?

El primer bloc consta de dues classes:

La primera, el “diagnòstic inicial”, i la segona, l’ “entrada en el camp”, tenen la finalitat de motivar i d’iniciar una conversa i una anàlisi entre alumnes i la docent, tot repensant els mites que arrosseguem sobre els museus, i com aquests es relacionen o no amb el nostre voltant (algunes exposicions que hem visitat al llarg de les nostres vides, què recollim dels mitjans de comunicació i de la publicitat, què ens han explicat els nostres llibres de text sobre els museus i què en pensen els nostres amics, companys, la nostra família),

Bloc 2. Educació en el context de la cultura contemporània

Aquest bloc vol contextualitzar l’assignatura des dels canvis socioculturals d’elles nostres societats occidentals postindustrials, postmodernes. Per a reflexionar sobre com aquests canvis afecten la construcció de la nostra identitat i per tant, l’educació i la cultura. També vol introduir la perspectiva des d’on se situa la professora alhora d’abordar la complexitat que suposa estudiar els museus i centres d’art.

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

Aquest bloc introdueix què és la museologia crítica i quins temes aborda (la construcció de la identitat en la museologia, formes d’exposar als museus, formes de representar el saber, etc.). S’aprofundirà en el següent:

- Repensar els museus: Museus públics i el foment de la ‘cultura burgesa’. Mary Cassat visita el Louvre.
- Repensar els museus: Els museus i les polítiques de reconeixement. Faith Ringgold visita el Louvre.
- Repensar els museus: Fundacions privades que aspiren a ser museus nacionals. Els museus com a espais colonials/patriarcal: El cas de l’Imperi Oblidat. Caixaforum, maig 2006.
- Repensar els museus: Museus consum i el foment de l’edutainment’ i la nostàlgia. Què li diria Mary Cassat a Faith Ringgold si visitaren plegades el Louvre una matí de diumenge?

- Re-visitat els museus des de les cultures dels professionals/visitants: Els museus com a zones de contacte.

BLOC 4. Interseccions: l’educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

Aquest bloc ordena algunes de les línies i tendències educatives en museus i centres d’art, des de la teoria i l’acció. Algunes de les preguntes que articulen el bloc són les següents:

- Quines són les línies i tendències educatives que fomenten un ‘tipus’ de museu?
- Quins discursos sobre educació als museus presenten aquestes línies i tendències?
- Com els veiem en la visita, el laboratori i en els dossiers educatius?
- Quines són les pedagogies emergents i quines relacions podem establir amb els museus?

BLOC 5. Cartografies: Versions intempestives d’un cas expositiu.

Bloc de treball per part dels alumnes. Presentació de recorreguts que, a partir d’un cas

CRONOGRAMA (classes detallades per dies)

18 de setembre, dilluns

Presentació del curs i presentació del grup-classe.

19 de setembre, dimarts

BLOC 1. Diagnòstic inicial

Pregunta a classe:

- Quines són les teves memòries o què recordes de la visita a museus (de nen/a, d'adolescent, d'adult/a)?

26 de setembre, dimarts

BLOC 1. Diagnòstic inicial

- Quines són les concepcions de 'cultura' segons els estudis culturals?

2 d'octubre, dilluns

Bloc 2. Educació en el context de la cultura contemporània

A classe Canvis en les societats postindustrials, postmodernes i com afecten la construcció de la nostra identitat?

Haver-se llegit:

HARGREAVES, A. (2003). "Enseñar más allá de la sociedad del conocimiento". A: *Enseñar en la era del conocimiento*, pàg. 49-89 Barcelona: Octaedro.

GIROUX, H. (2001) "Introducción: Revitalización de la cultura política": A: *Cultura, política y práctica educativa*, pàg. 11-23.

Pregunta per a preparar a partir del text: Què destacaries de la teva vida a partir dels textos?

3 d'octubre, dimarts

Bloc 2. Educació en el context de la cultura contemporània

A classe: Presentar un POWER POINT d'un recorregut pel centre de la ciutat de Barcelona (o qualsevol altra ciutat) que mostri críticament alguns dels canvis de les nostres societats postindustrials en el paisatge urbà: la circulació de les persones en l'espai públic/privat dels carrers, places, mercats, zones comercials, zones verdes, parcs i jardins (etc.) i com la gent s'hi relaciona, es vesteix, els gestos, etc.

Haver-se llegit:

SENNETT, R. (2000) *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Anagrama. Colección: Argumentos, Capítol 1 i 2.

9 d'octubre, dilluns

Bloc 2. Educació en el context de la cultura contemporània

A classe: Partir de sí. Allò personal i allò polític en l'educació artística, els museus i la promoció cultural: Relats i autobiografies.

A preparar a casa a partir dels textos: M'has d'enviar una carta que dialogui amb el meu relat i que

Dinàmica de classe: Els relats es posaran en relació.

- Què podem desaprendre de les nostres memòries dels museus?
- Com podem començar a crear les nostres cartografies o mapes que no volen representar 'fidelment' la realitat?

Haver-se llegit:

PADRÓ, C. (2006) "Artistas, educadoras y otros menesteres". Panel presentat a les Jornades sobre Museus i educació artística al Guggenheim, Bilbao, juliol.
CABALEIRO, J. (2005) *Educació, dones i història. Una aproximació didàctica*. Barcelona: Icaria, capítols 1, 2, pàg. 21-62.

10 d'octubre, dimarts

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe: Què vol dir repensar els museus? La museologia crítica com a marc interpretatiu.

Haver-se llegit:

PADRÓ, C. (2003) "La museología crítica como una forma de reflexionar sobre los museos como zonas de intercambio y de conflicto": A: LORENTE, J.P.; ALMAZÁN, D. *Museología crítica y arte contemporáneo*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, pàg. 50-70.

16 d'octubre, dilluns

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe: Què fan els professionals dels museus?

VETESSE, a. (2002) "el MUSEO: LA GRAN EXPANSIÓN". A: *Invertir en arte. Promoción y mercado del arte contemporáneo*. València: Ed. Pirámide, pàg. 185-213.

17 d'octubre, dimarts

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

Què esperen els museus dels visitants?

Haver-se llegit:

PADRÓ, C. (en premsa) "Museos, discursos y representaciones en educación". A publicar A.: SEMEDO; A. *Museos discursos*. Porto: Editorial Afrontamento.

23 d'octubre, dilluns

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe: Repensar els museus: Museus públics i el foment de la 'cultura burgesa'. Mary Cassat visita el Louvre.

Haver-se llegit:

PEARCE, S. (1999) "Antigüedades contempladas desde un nuevo ángulo". *Museum International* (51:2), pàg. 12-17.

INIESTA, M. (1994) *Els gabinets del món*. Lleida. Pagès. Capítol 1 i 2, pàg. 37-97.

24 d'octubre, dimarts

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe Repensar els museus: Els museus i les polítiques de reconeixement. Faith Ringgold visita el Louvre.

Haver-se llegit:

TRAFÍ, PRATS, L (2000) "Mr. Blanc contra els ravals de la col·lecció: gènere i diferència al MACBA": *El Pou de les Lletres*, pàg. 16-20.

BERELOWITZ, J.A. (2003) "La exposición inaugural del MoCA en de Los Ángeles: epifanía d eun proyecto conservador". A: LORENTE, J.P.; ALMAZÁN, D. *Museología crítica y arte contemporáneo*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, pàg. 246-259.

30 d'octubre, dilluns

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe Repensar els museus: Fundacions privades que aspiren a ser museus nacionals. Els museus com a espais colonials/patriarcals: El cas de l'Imperi Oblidat. Caixafòrum, maig 2006.

Haver visitat: Les exposicions del Caixafòrum

31 d'octubre, dimarts

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe Repensar els museus: Museus consum i el foment de l'edutainment i la nostàlgia. Què li diria Mary Cassat a Faith Ringgold si visitaren plegades el Louvre una matí de diumenge?

Haver-se llegit:

KIRSCHEMBLATT-Gimblett, b: (2001) "La cultura de les destinacions: teoritzar el patrimoni". *Revista d'Etnologia de Catalunya*, 19, pàg. 44-61.

6 de novembre, dilluns

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe Re-visitare els museus des de l'educació artística.

Haver-se llegit:

EISNER, E. (2004) "Concepciones y versiones de la enseñanza de las artes": A: *El arte y la creación de la mente*. Barcelona: Paidós, pàg. 45-68.

7 de novembre, dimarts

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe **Visita a Museu de la Ceràmica i les Arts Decoratives (no et despistis)**. Anàlisi del discurs.

(no et despistis!!! Com que visitarem alguns espais, m'agradaria que comencessis un petit diari d'observacions teves sobre aquestes visites, d'anotacions del què hem fet, de conclusions a les que arribes, etc. per a rescatar-lo el dia 4 de desembre, dia que farem una síntesi de les visites)

Haver-se re-llegit:

BURR, V. (1997) "Qué és un Discurs?". A: *Introducció al construccionisme social*. Barcelona: Proa, pàg. 53-62.

13 de novembre, dilluns

Bloc 3. Museus: institucions on es representen versions sobre els subjectes (professionals, visitants) i sobre els sabers

A classe **Visita al MACBA (no et despistis)**. Anàlisi de com representen les arts/les artistes/l'educació artística.

14 de novembre, dimarts

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

A classe: Quines són les línies i tendències educatives que fomenten un 'tipus' de museu?

Haver-se llegit:

PADRÓ, C. (en premsa) "Educación artística en museos y centros de arte". A: HUERTA, R. *La mirada inquieta*. València: Universitat de València.

Pregunta per a preparar a partir del text: Quins exemples has reconegut fins ara?

20 de novembre, dilluns

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

A classe: Quins discursos sobre educació artística als museus presenten aquestes línies i tendències? Exemples des de la visita.

Haver-se llegit:

GIAMBELLUCA, V. (en premsa) "La construcción del proyecto educativo de la 'EB'. Un estudio de caso sobre prácticas educativas de una institución cultural". A: *Actes del 1er Congrés d'Educació Artística. Obrint portes, trencant rutines*, Terrassa setembre, 2005

21 de novembre, dimarts

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

A classe: Quins discursos sobre educació artística als museus presenten aquestes línies i tendències? Exemples des del laboratori.

Haver-se llegit:

RODRIGO, J.; RIERA, J (en premsa) "Desde la negociación y la resistencia". A: *Actes del 1er Congrés d'Educació Artística. Obrint portes, trencant rutines*, Terrassa setembre, 2005

Pregunta per a preparar a partir del text:

- Com escriuen aquests autors sobre l'educació artística als museus?
- Quines idees pots rescatar de cara al teu treball?

27 de novembre, dilluns

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

A classe: Quins discursos sobre educació artística als museus presenten aquestes línies i tendències? Exemples des dels dossiers educatius

MOLET, C. (en premsa) "Itineraris paral·lels dins d'el·l'exposició del Museu d'Art Jaume Morera de Lleida". A: *Actes del 1er Congrés d'Educació Artística. Obrint portes, trencant rutines*, Terrassa setembre, 2005

Pregunta per a preparar a partir del text:

- Com es planteja l'autora una activitat educativa?
- Què pots rescatar pel teu treball?

28 de novembre, dimarts

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

A classe Visita al Centre Comercial de l'Illa (**no et despistis**) seguint les idees del text.

Haver-se llegit:

GIROUX, H. (2000) "Memoria, nació y familia en las películas de Disney" A: *El ratoncito feroz*. Disney o el fin de la inocencia. Madrid: Fundación Sánchez Rupérez, pág. 129-179.

4 de desembre, dilluns

BLOC 4. Interseccions: l'educació artística, museologies i promoció cultural en el discurs de la modernitat i la posmodernitat

Comentaris sobre les tres visites que hem fet fins ara (recorda consultar el teu diari).

(Recorda el 7 de novembre: **no et despistis!!!** Com que visitarem alguns espais, m'agradaria que comencessis un petit diari d'observacions teves sobre aquestes visites, d'anotacions del què hem fet, de conclusions a les que arribes, etc. per a rescatar-lo el dia 4 de desembre, dia que farem una síntesi de les visites)

11 de desembre, dilluns

BLOC 5. Cartografies: Versions intempestives d'un cas expositiu.

Presentació pública de casos, devolucions per part del grup-classe i crònica de les sessions.

12 de desembre, dimarts

BLOC 5. Cartografies: Versions intempestives d'un cas expositiu.

Presentació pública de casos, devolucions per part del grup-classe i crònica de les sessions.

18 de desembre, dilluns

BLOC 5. Cartografies: Versions intempestives d'un cas expositiu.

Presentació pública de casos, devolucions per part del grup-classe i crònica de les sessions.

19 de desembre, dimarts

BLOC 5. Cartografies: Versions intempestives d'un cas expositiu.

Reconstruint els indrets del nostre aprenentatge. Crònica de les cartografies i reconstrucció del mapa inicial del curs.

Bibliografia recomenada

ANDERSON, G. (ed) (2004) *Reinventig the Museum. The Paradigm Shift*. Washington: American Association of Museums.

AAVV (2001) *Current Trends in Audience Research and Evaluation*. Washington, DC: American Association of Museums.

AYUSTE, A.; FLECHA, R.; LÓPEZ, F. (1998) "Presentación". A: *Planteamientos de la pedagogía crítica*. Barcelona: Graó, pàg. 7-

BALLART, J. (1997) *El patrimonio histórico y arqueológico: valor y uso*. Barcelona: Ariel.

BAHABA, H. (1994) *The Location of Culture*. Londres i Nova York: Routledge.

BARKER, C. (2000) *Cultural Studies. Theory and Practice*. London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage Publications.

BENNETT, T. (1994) *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. London: Routledge .

BONET, L.; CASTAÑER, X.; FONT, J. (2001) *Gestión de proyectos culturales*. Barcelona: Ariel.

CURRAN, D.; MORLEY, D.; WALKERDINE, V. (1996) (eds) *Estudios culturales y comunicación. Análisis, producción y consumo cultural de las políticas de identidad y el postmodernismo*. Barcelona, Buenos Aires, México: Paidós.

DUNCAN, C. (1995) *Civilizing Rituals*. Londres i Nova York: Routledge.

FALK, J.; DIERKING, L. (1995) (eds) *Public Institution for Personal Learning: Establishing a Research Agenda*, Washington, DC: American Association of Museums.

FEATHERSTONE, M. (1995) *Cultura de consumo y postmodernismo*. Buenos Aires: Amorrurto Editores..

FISHER, P.(2001) *Artful Itineraries. European Art and American Careers in High Culture*. Londres: Routledge.

FROSTICK, E.; KAVANAGH, G.(2001) (eds.) *Making City Histories in Museums*. Londres: Leicester University Press.

GARCÍA CANCLINI, N. (2001): *Culturas híbridas*. Barcelona: Paidós. Estado y Sociedad..

GREENBERG, R.; FERGUSON, B.W.; NAIRNE, S. (1996) *Thinking about Exhibitions*. Londres i Nova York: Routledge..

HALL, S. (1997) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage Publications.

HALL, S.; DU GAY, P.(1996) *Questions of Cultural Identity*. Londres: Routledge.

IBERMÓN, F. (2002) (ed.) *La educación en el siglo Xxi. Los retos del futuro inmediato*. Barcelona: Graó (3ª ed.).

HOOKS, b. (1994) "Theory as Liberatory Practice". A: *Teaching to Transgress. Education and the Practice of Freedom*. Londres i Nova York: Routledge, pàg. 59-75.

HOOPER-GREENHILL, E.(1995) *Museums, Media, Message*. London i Nova York: Routledge.

HOOPER-GREENHILL, E. (1994) *Museums and their Visitors*. Londres i Nova York: Routledge.

HEIN, G.E.(1998) *Learning in the Museum*. Londres i Nova York: Routledge.

INIESTA, M. (1994) *Els gabinets del món*. Lleida: Pagès.

KURIN, R. (1997) *Reflections of a Cultural Broker*. Washington, DC i Londres: Smithsonian Institution Press.

LULL, J. (2001) (ed.) *Culture in the Communication Age*. Londres i Nova York: Routledge.

LOOMIS, R. (1987) *Museum Visitor Evaluation*. Nashville, Tennessee: American Association for State and Local History.

MACDONALD, S. (1998) (ed.) *The Politics of Display: Museums, Science, Culture*. Londres i Nova York: Routledge.

McLEAN, K. (1993) *Planning for People in Museums*. Washington, DC: American Association of Technology.

MASSÓ TARRUELLA, R. (2001) *La cultura light. El éxito de personajes famosos, los anuncios y las noticias*. Barcelona: Gustavo Gili.

MUKERJI, C.; SCHUDSON, M. (1991) (eds.) *Rethinking Pop Culture*. Londres: Routledge.

NICOL, G.; PLANT, A. (comps.) (2001) *Collaboration: Communication: Contemporary Art: 14 Projects Working with Galleries and Audiences*. Londres: Engage Review.

OLIVÉ, L. (2000) *Multiculturalismo y Pluralismo*. Paidós: Biblioteca Iberoamericana de Ensayo.

PEARCE, S. (1999) "Antigüedades contempladas desde un nuevo ángulo". *Museum International* (51:2), pàg. 12-17.

PEARCE, S. (1992) *Museums, Objects, Collections: A Cultural Study*. Leicester University Press.

PEARCE, S. (1995) *Art in Museums*. Londres: The Athlone Press.

PEARCE, S. (1998) *Collecting in Contemporary Practice*. Londres i Nova York: Routledge.

SAID, E. (1996) *Representaciones del intelectual*. Paidós. Colección Studio.

SCREVEN, C. G. (1999) *Visitor Studies Bibliography and Abstracts*. Washington, DC: American Association of Museums.

STOREY, J. (2002) "Culturalismo". A: *Teoría Cultural y Cultura Popular*. Barcelona: Octaedro, pàg. 69-102.

ROBERTS, L. (1997) *From Knowledge to Narrative. Educators and the Changing Museum*. Washington i Londres: Smithsonian Institution.

WALLACH, A. (1998) *Exhibiting Contradiction*. Amherst: The University of Massachusetts Press.

WEIL, S. (2002) *Making Museums Matter*. Washington: Smithsonian Institution.

WEIL, S. (1990) *Rethinking the Museum*. Washington, DC: Smithsonian University Press.

WEIL, S. (1995) *A Cabinet of Curiosities*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.

WEST, R. (2000) *The Changing Presentation of The American Indian Museums and Native Cultures*. Washington, DC: American Association of Museums.

WU, C. T. (2002) *Privatizing Culture. Corporate Art Interventions since the 1980's*. Londres i Nova York: Verso.